

СХІДНЕ МІЖОБЛАСНЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

РЕКОМЕНДАЦІЇ

АДМІНІСТРАТИВНОЇ КОЛЕГІЇ СХІДНОГО МІЖОБЛАСНОГО
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ВІДДІЛЕННЯ

від 8 липня 2021 р.
рк/к

№ 70/16-

м. Харків

ПрАТ «ХАРКІВЕНЕРГОЗБУТ»
1037, м. Харків, вул. Плеханівська, 126

Щодо припинення дій, які
містять ознаки порушення законодавства
про захист економічної конкуренції, усунення
причин та умов виникнення порушення
законодавства про захист економічної конкуренції

В ході здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, керуючись інформацією Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (надалі - НКРЕКП), встановлено наступне.

ПрАТ «Харківенергозбут» є юридичною особою, зареєстрованою 07.06.2018 за № 14801360000077100. Місцезнаходження: 61037, м. Харків, вул. Плеханівська, 126. Ідентифікаційний код юридичної особи 42206328.

Засновником ПрАТ «Харківенергозбут» є Міністерство енергетики та вугільної промисловості. України.

Основним видом діяльності ПрАТ «Харківенергозбут» є торгівля електроенергією (код за КВЕД 35.14).

У розумінні статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» ПрАТ «Харківенергозбут» є суб'єктом господарювання.

Діяльність на ринку послуг з постачання електричної енергії врегульовано, зокрема, Законом України «Про ринок електричної енергії», Правилами роздрібного ринку електричної енергії, затвердженими постановою НКРЕКП, від 14.03.2018 № 312 (надалі –Правила № 312).

Відповідно до частини першої статті 62 Закону України «Про ринок електричної енергії» з метою забезпечення загального економічного інтересу в

електроенергетичній галузі України, необхідного для задоволення інтересів громадян, суспільства і держави, та забезпечення сталого довгострокового розвитку електроенергетичної галузі і конкурентоспроможності національної економіки України на учасників ринку відповідно до цієї статті можуть бути покладені спеціальні обов'язки для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії

Згідно з частиною другою статті 62 Закону України «Про ринок електричної енергії» до спеціальних обов'язків, що покладаються на учасників ринку електричної енергії відповідно до цього Закону для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії, належать, зокрема:

- 1) забезпечення збільшення частки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії;
- 2) виконання функцій постачальника універсальних послуг.

Відповідно до пункту 67 частини першої статті 1 Закону України «Про ринок електричної енергії» постачальник універсальної послуги - визначений відповідно до цього Закону електропостачальник, який виконує зобов'язання щодо надання універсальної послуги.

Абзацом першим пункту 13 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про ринок електричної енергії» визначено, що під час здійснення заходів з відокремлення оператора системи розподілу вертикально інтегрований суб'єкт господарювання повинен до 1 січня 2019 року вжити заходів для відокремлення оператора системи розподілу від виробництва, передачі, постачання електричної енергії шляхом створення відповідних суб'єктів господарювання.

Згідно з абзацом другим пункту 13 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про ринок електричної енергії» з метою забезпечення надійного та безперервного постачання електричної енергії побутовим та малим непобутовим споживачам відокремлення оператора системи розподілу, кількість приєднаних споживачів до системи розподілу якого перевищує 100 тисяч, здійснюється з урахуванням вимог цього пункту, а саме:

суб'єкт господарювання, створений у результаті здійснення заходів з відокремлення з метою забезпечення постачання електричної енергії споживачам, у строк не пізніше ніж 12 місяців з дня набрання чинності цим Законом зобов'язаний в установленому порядку отримати ліцензію на провадження господарської діяльності з постачання електричної енергії;

упродовж чотирьох років з 1 січня 2019 року такий електропостачальник, який отримав ліцензію на провадження господарської діяльності з постачання електричної енергії виконує функції постачальника універсальних послуг на закріпленій території, яка визначається як область, міста Київ та Севастополь, Автономна Республіка Крим, на якій до відокремлення провадив свою діяльність з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електричними

мережами та постачання електричної енергії за регульованим тарифом вертикально інтегрований суб'єкт господарювання.

ПрАТ «Харківенергозбут» було створене в результаті вжиття заходів оператором системи розподілу – АТ «Харківобленерго» з відокремлення оператора системи розподілу електричної енергії від постачання електричної енергії.

Отже, ПрАТ «Харківенергозбут» упродовж чотирьох років з 1 січня 2019 року виконує функції постачальника універсальних послуг.

Таким чином, ПрАТ «Харківенергозбут» розумінні статті 1 Закону України «Про ринок електричної енергії» є постачальником універсальних послуг.

Відповідно до Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 05.03.2002 № 49-р, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України від 01.04.2002 № 317/6605 (надалі – Методика), з урахуванням пункту 2.2 Методики, встановлено наступне.

Об'єктами аналізу є:

- універсальна послуга (надалі - Послуга);
- ПрАТ «Харківенергозбут» - постачальник універсальних послуг.

Споживачі Послуг.

Відповідно до частини першої статті 63 Закону України «Про ринок електричної енергії» універсальні послуги надаються постачальником таких послуг виключно побутовим та малим непобутовим споживачам.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про ринок електричної енергії»:

- побутові споживачі - індивідуальний побутовий споживач (фізична особа, яка використовує електричну енергію для забезпечення власних побутових потреб, що не включають професійну та/або господарську діяльність) або колективний побутовий споживач (юридична особа, створена шляхом об'єднання фізичних осіб - побутових споживачів, яка розраховується за електричну енергію за показами загального розрахункового засобу обліку в обсязі електричної енергії, спожитої для забезпечення власних побутових потреб таких фізичних осіб, що не включають професійну та/або господарську діяльність);

- малі непобутові споживачі- споживач, який не є побутовим споживачем і купує електричну енергію для власного споживання, електроустановки якого приєднані до електричних мереж з договірною потужністю до 50 кВт.

Таким чином, споживачами Послуг є побутові та малі непобутові споживачі.

Згідно з Методикою товарні межі ринку визначаються шляхом формування групи взаємозамінних товарів (товарних груп), у межах якої споживач за звичайних умов може легко перейти від споживання одного товару до споживання іншого.

Згідно з пунктом 93 частини першої статті 1 Закону України «Про ринок електричної енергії» універсальна послуга - постачання електричної енергії побутовим та малим непобутовим споживачам, що гарантує їхні права бути забезпеченими електричною енергією визначеної якості на умовах, визначених відповідно до цього Закону, на всій території України.

Відповідно до частини третьої статті 63 Закону України «Про ринок електричної енергії», підпункту 11 пункту 5.3.2 глави 5.3 розділу V Правил № 312 постачальник надає універсальні послуги за економічно обґрунтованими, прозорими та недискримінаційними цінами, що формуються ним відповідно до методики (порядку), затвердженої Регулятором.

Таким чином, Послуга є платною.

В розумінні абзацу тринадцятого статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» Послуги є товаром.

Внаслідок особливостей надання Послуг, Послуга не має товарів-замінників.

Відповідно до вимог Методики територіальні межі ринку визначаються шляхом установаження мінімальної території, за межами якої з точки зору споживача придбання товарів є неможливим або недоцільним.

Відповідно до абзацу четвертого пункту 13 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про ринок електричної енергії» постачальник універсальних послуг здійснює свою діяльність на закріпленій території, яка визначається, зокрема, як область, де до відокремлення провадів свою діяльність з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електричними мережами та постачання електричної енергії за регульованим тарифом вертикально інтегрований суб'єкт господарювання.

За інформацією ПрАТ «Харківенергозбут», наданою листом від 31.05.2021 № 01-23/6046 (вх. від 01.06.2021 № 3169), ПрАТ «Харківенергозбут» є постачальником універсальних послуг на території Харківської області.

Отже, територіальними межами ринку Послуг є територія Харківської області.

Відповідно до Методики часові межі ринку визначаються як проміжок часу, протягом якого відповідна сукупність товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками, виробниками) і споживачами утворює ринок із сталою структурою.

Часовими межами ринку Послуг визначено 2020 рік та січень – травень 2021 року.

Згідно з частиною другою статті 63 Закону України «Про ринок електричної енергії» у межах території здійснення діяльності одного постачальника універсальних послуг не допускається здійснення діяльності іншими постачальниками універсальних послуг.

Отже, ПрАТ «Харківенергозбут» є єдиним суб'єктом господарювання, який надає Послуги в межах Харківської області.

Враховуючи викладене, відповідно до частини першої статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» ПрАТ «Харківенергозбут» має ознаки монопольного (домінуючого) становища на ринку Послуг в межах території Харківської області, оскільки на цьому ринку у нього немає жодного конкурента.

Відповідно до статті 58 Закону України «Про ринок електричної енергії» споживач також має право встановлювати такі генеруючі установки, призначені для виробництва електричної енергії:

- побутові споживачі у своїх приватних домогосподарствах - генеруючі установки, встановлена потужність яких не перевищує 50 кВт, призначені для виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання та/або енергії вітру;

- інші споживачі, у тому числі енергетичні кооперативи, - генеруючі установки, встановлена потужність яких не перевищує 150 кВт, призначені для виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання та/або енергії вітру, з біомаси, біогазу, з гідроенергії, геотермальної енергії.

Приватні домогосподарства здійснюють продаж виробленої електричної енергії за "зеленим" тарифом постачальнику універсальних послуг.

Згідно з частиною п'ятою статті 63 Закону України «Про ринок електричної енергії» крім обов'язків, визначених статтею 57 цього Закону, постачальник універсальних послуг зобов'язаний, зокрема, купувати електричну енергію, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств, встановлена потужність яких не перевищує 50 кВт, за "зеленим" тарифом в обсязі, що перевищує місячне споживання електричної енергії такими приватними домогосподарствами, та у кожному розрахунковому періоді здійснювати пріоритетну оплату її вартості.

Згідно з пунктом 3.3.4 глави 3.3 розділу III Правил № 312 договір про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом приватним домогосподарством є додатком до договору про постачання електричної енергії із постачальником універсальних послуг.

Така послуга надається постачальником універсальних послуг виходячи з фактичних обсягів купівлі електричної енергії за «зеленим» тарифом у приватних домогосподарств.

Отже, з урахуванням викладеного, обов'язок щодо купівлі електричної енергії, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств, встановлена потужність яких не перевищує 50 кВт, за "зеленим" тарифом, покладено виключно на ПрАТ «Харківенергозбут», як на постачальника універсальних послуг.

При цьому, побутовий споживач, який встановив в межах свого домогосподарства генеруючу установку, може продавати надлишок виробленої електричної енергії такою установкою, лише постачальнику універсальних послуг, тобто ПрАТ «Харківенергозбут».

Іншого суб'єкта господарювання, на якого покладались би обов'язки щодо купівлі електричної енергії, виробленої генеруючими установками приватних домогосподарств, за "зеленим" тарифом у визначених територіальних межах не має.

Відповідно до частини восьмої статті 56 Закону України «Про ринок електричної енергії» до укладення договору постачання електричної енергії споживачу електропостачальник має надати споживачу інформацію про істотні умови договору та про наявний вибір порядку та форм виставлення рахунка і здійснення розрахунків.

Також, згідно з пунктом 3.2.1 глави 3.2 розділу III Правил № 312 електропостачальник під час розробки форми договору має передбачити можливість здійснення вибору споживачем оплати послуг оператора системи в рахунках електропостачальника та можливість обміну документами, що оформлюються на виконання умов договору, з використанням мережі Інтернет без застосування електронного цифрового підпису.

Відповідно до пункту 9.1.5 глави 9.1 розділу IX Правил № 312 учасники роздрібного ринку мають інформувати споживачів про доступні альтернативні способи отримання інформації та про порядок подання запиту (звернення) споживача для її отримання. Надання інформації альтернативним способом здійснюється відповідним учасником роздрібного ринку безкоштовно.

За інформацією, наданою ПрАТ «Харківенергозбут» листом від 31.05.2021 № 01-23/6046 (вх. від 01.06.2021 № 3169) (надалі - Лист), станом на 20.05.2021 кількість приватних домогосподарств, де встановлені генеруючі установки, призначені для виробництва електричної енергії сонячного випромінювання та/або енергії вітру(надалі - Споживачі), з власниками яких ПрАТ «Харківенергозбут» укладені договори про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом (надалі - Договір) складає 681.

Договір є типовим, публічним договором та передбачений додатком 2 до договору про постачання електричної енергії постачальником універсальних послуг.

У ПрАТ «Харківенергозбут» передбачені такі засоби обміну документами, пов'язані з купівлею-продажем електричної енергії за «зеленим» тарифом:

- надання Споживачами особисто у районних розрахунково-сервісних центрах (у разі їхнього звернення);
- засобами поштового зв'язку;
- за допомогою інтернет-сервісу електронного документообігу документами Paperless або сервісу електронного документообігу АПК «Інформаційний веб-портал Компас-Д».

Як зазначено у Листі інформацію щодо вищенаведених способів обміну документами ПрАТ «Харківенергозбут» доводить до Споживачів під час особистого звернення споживача до територіальних підрозділів товариства усній форм та/або за телефоном, у листах (у разі письмового звернення

споживачів), на інформаційних стендах розрахунково - сервісних центрів ПрАТ «Харківенергозбут».

Разом з цим ПрАТ «Харківенергозбут» у Листі зазначило, що користування системою електронного документообігу із застосуванням цифрового підпису є обов'язковим для Споживачів.

Окрім цього, до територіального відділення надійшов від НКРЕКП лист від 26.04.2021 № 2342/20.1/8-21 (вх. від 05.05.2021 № 2612), в якому повідомлялось, що ПрАТ «Харківенергозбут» «... *нав'язує споживачам виключно один спосіб обміну документами з використанням мережі Інтернет, ... який передбачає понесення додаткових фінансових витрат з боку споживача...*» (мова оригіналу.)

Так, наприклад, згідно з інформацією, викладеною в зверненні гр. Штефчука О.В., ПрАТ «Харківенергозбут» повідомило його щодо припинення надсилання актів прийому – передачі електричної енергії, виробленої генеруючою установкою приватного домогосподарства, для підписання засобами поштового зв'язку (через АТ «Укрпошту»). Водночас запропонувало користуватися системою електронного документообігу - Апаратно-програмним комплексом «Інформаційний Веб-портал «Компас - Д», яка є платною, а саме 350 грн. за доступ та 168 грн. за користування електронним цифровим підписом. Окрім цього, гр. Штефчук О.В. зазначив, що не згоден користуватися вказаним платним сервіс, оскільки є безкоштовні.

У листі НКРЕКП від 26.04.2021 № 2342/20.1/8-21 (вх. від 05.05.2021 № 2612) зазначено, що «... *ПрАТ «Харківенергозбут» не має права нав'язувати споживачам виключно один спосіб обміну документами, ... який передбачає понесення додаткових фінансових витрат....*» (мова оригіналу).

Отже, незважаючи на існування різних способів обміну документами, ПрАТ «Харківенергозбут» нав'язує Споживачам користування системою електронного документообігу із застосуванням цифрового підпису, що може призвести до додаткових витрат Споживачів.

Такі дії стали можливими із за відсутності конкуренції на ринку Послуг, адже у споживачів відсутня альтернатива щодо отримання Послуг у іншого суб'єкта господарювання.

Відповідно до пункту 1 частини другої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» зловживанням монопольним (домінуючим) становищем, зокрема, визнається встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку.

Згідно з частиною третьою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку забороняється і тягне за собою відповідальність згідно з законом.

З урахуванням викладеного, дії ПрАТ «Харківенергозбут», як постачальника універсальних послуг, які полягають у нав'язуванні Споживачам електронного документообігу із застосуванням цифрового підпису, що

передбачає понесення додаткових фінансових витрат, містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом 2 статті 50, пунктом 1 частини другої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку шляхом встановлення таких умов придбання товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку Послуг.

Враховуючи зазначене та керуючись пунктом 10 частини п'ятої статті 14 Закону України "Про Антимонопольний комітет України", частиною першою статті 46 Закону України "Про захист економічної конкуренції", підпунктом 13 частини першої пункту 3 Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України від 23.02.2001 № 32-р, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30.03.2001 за № 291/5482 (зі змінами), адміністративна колегія Східного міжобласного територіального відділення Антимонопольного комітету України надає ПрАТ «Харківенергозбут» такі

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Припинити дії, які полягають у нав'язуванні власникам приватних домогосподарств, де встановлені генеруючі установки, призначені для виробництва електричної енергії сонячного випромінювання та/або енергії вітру, електронного документообігу із застосуванням цифрового підпису, що передбачає понесення додаткових фінансових витрат, та містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом 2 статті 50, пунктом 1 частини другої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку, шляхом встановлення таких умов придбання товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку універсальних послуг.

2. Про виконання рекомендацій повідомити територіальне відділення в **10 - денний строк** з дня їх отримання із наданням копій підтверджуючих документів.

Голова колегії

Юрій ГЛАДИК